

sidste artikel falder måske lidt uden for det overordnede emne, men passer ikke desto mindre ind i festskriftet. Artiklen behandler et emne, de fleste forskere har stiftet kendskab med de sidste 25 år. Her spørger nemlig den såkaldte New Public Management, der introducerede planøkonomiske virkemidler som kontraktstyring og bibliometriske forskningsindikatorer (BFI). Artiklen tager udgangspunkt i modtagerens nærmiljø, arkivverdenen, der i samme periode måtte opleve markante besparelser på forskningsindsatsen.

Alt i alt afspejler festskriftet på forbillig vis forskellige aspekter af modtagerens virke. Selvom artiklerne peger i mange retninger, så er det tydeligt, at forfatterne har haft Hans Schultz Hansen i tankerne, da de valgte emner og perspektiver. Inklusionen af tyske forfattere bærer fint ved til 2020-enskabsårets ånd, som den burde have været, hvis corona-krisen ikke havde spillet alle et puds. Dermed er festskriftet både en hyldest til Hans Schultz Hansen, men også med Kraack-duoen ord "en motivation" til fortsat at styrke båndene i regionen, når vi i en (ikke for fjern) fremtid atter kan mødes og smede nye samarbejder og nye venskaber over grænsen.

Thomas Wegener Friis

Hansen, Hans Schultz: Genforeningen (100 danmarkshistorier).

Aarhus Universitetsforlag, 2019, 100 sider.

Coronakrisen smadrede i den grad den fysiske markering af Genforeningsåret. Højtideligheder, konferencer, foredrag, udstillinger blev aflyst eller udskudt. Den grænse mellem Danmark og Tyskland, som vi skulle markere og hyldes, blev lukket. Det har virkelig været både absurd og paradoksal at være vidne til.

Heldigvis er der kommet en del litteratur på gaden om Genforeningen – jeg har i al ydmyghed bidraget med et 416 siders værk med titlen *Genforeningen – Da Danmark blev samlet*, som udkom på Storyhouse under Lindhardt og Ringhof i efteråret 2019. Hans Schultz Hansen, der til daglig huserer som forskningsleder ved Rigsarkivet i Aabenraa, var i den forbindelse en uvurderlig hjælp under researchen og en skarp historisk konsulent under tilblivelsen af bogen. Lad det være en form for varedeklaration om min position i forhold til Genforeningstemaet og mit forhold til Hans Schultz Hansen, der – blandt meget andet – har fået publiceret et værk om Genforeningen i Aarhus Universitetsforlags række af '100 danmarkshistorier' med det faglige 'benspænd', at fortællingen skal kunne rummes på 100 sider.

Jeg ønsker ikke at rutte med mit hovedbudskab, så det kommer her: Hans Schultz Hansen har skrevet en lettilgængelig, kondenseret perle om Genforeningen. Det er en uhyre vellykket bedrift at rumme så meget og

ramme så præcist med et så kompliceret og komplekst fænomen, som Genforeningen jo er – på så begrænset plads.

Når man kun har 100 sider stillet til rådighed, så bliver det nødvendigvis en slags overflyvning. Når man ved, hvor meget Hans Schultz Hansen ved om emnet – og hvor villig han er til at dele ud af sin viden – så må jeg bare lette på min flotte høje hat anno 1920 og rose ham for en noget nær perfekt dosering af de forskellige elementer og lag.

Bogen indledes dér, hvor det giver mest mening: da Kongen rider over den gamle grænse ved Kongeåen på den navnkundige hvide hest. Her sættes scenen – det her er udkommet af en lang politisk proces, men også et virkelig langt historisk forløb med en til tider dramatisk, krigerisk og multarisk kamp om hertugdømmene Slesvig og Holsten (og Lauenborg). Det kræver en tung solidt placeret lige i munden at skrive – og forstå – det komplicerede forløb, men Hans Schultz Hansen rammer det meget præcist og dog tilpas detaljeret.

Dét, der er bogens helt store styrke, er en nuanceret fremstilling af, hvad det hele i virkeligheden drejede – og drejer – sig om. Det handler om noget så følelseladet som identitet og sindelag, men hvordan pokker endte et markant flertal i den nordlige del af et hertugdømme, der aldrig havde været officielt dansk, med at føle sig som danskere? Og blive italesat som sønderjyder i en forestilling, et håb, om en dag at blive knyttet til et land, de aldrig havde været statsborgere i?

Identitetspolitik fyldte mere og mere fra midten af 1800-tallet og frem. Det skete i takt med at nationalisme-tænkningen også brusede frem. Nationer blev omdrejningspunktet i højere grad end territoriale størrelser som stater. Det gjaldt også i hertugdømmene syd for kongeriget Danmark, der på dette tidspunkt var len under den danske konge, men flere identiteter var på spil side om side – og i stigende grad over for hinanden. Der var den slesvig-holstenske identitet og – særligt i takt med en repressiv preussisk politik efter nederlaget i 1864 – en dansksindet identitet. Det handlede i første omgang om sprog – om retten til at tale det sprog, man ville. I hertugdømmet var der flere sprog, der fungerede på samme tid – tysk, dansk, sønderjysk, frisisk – og for nogen var det naturligt at tale en blanding af det hele og måske føle sig mere som slesviger (eller bonde eller arbejder eller andet), for andre blev selve sproget dét, som identiteten drejede omkring. For nogle var det tysk. For andre – særligt i den nordlesvigske del – var det dansk. Og i kølvandet på sproget kom en mere sammenhængende og stærk dyrkelse af det danske; kulturen, identiteten, tilhørsforholdet. Det er forklaringen på, hvorfor der udviklede sig et bånd mellem en markant gruppe tyske statsborgere, der følte sig dansksindede, og så det danske kongerige og den danske befolkning.

Da Den Store Krig lakkede mod enden og det var tydeligt for enhver, hvem der ville gå tabende ud af den, starter det politiske drama om en ny grænseudredning mellem Danmark og Tyskland. Det er et intenst spil med stærke personkarakterer, der finder sted fra oktober 1918 og til 10. juli 1920, hvor den hvide hest bærer kongen over grænsen ved Kongeåen – og ind i det nye land. Det drama giver Hans Schultz Hansen en stærk og medrivende skildring af, men med et større fokus på de overordnede linjer end andre fremstillinger, hvor de centrale skikkelser i dramaet skrives mere frem. Der gives et godt overblik over fremvæksten af de tre hovedbevægelser, der endte med at kæmpe om at definere den nye grænse; Aabenraafolkene, Flensborgfolkene og Dannevirkefolkene. Der var mange lag i debatten – og den blev udkæmpet på flere forskellige platforme. Det efterlod af flere omgange ret store politiske rum at manøvrere i, hvilket betød, at det politiske drama kunne fortsætte stort set frem til de store genforeningsfestligheder i juli 1920.

Bogen hedder 'Genforeningen'. Min bog hedder også 'Genforeningen'. Vi taler om Genforeningen og har i år Genforeningsår. MEN – og det er en gennemgående pointe i Hans Schultz Hansens komprimerede værk – der var jo i virkeligheden tale om en deling af et hertugdømme. De kræfter, der kæmpede for at også Nordslesvig skulle forblive på tyske hænder, havde jo ret i, at en folkeafstemningssejr til de dansksindede i nord ville sønderrive Slesvig og den slesvigske identitet. Det er helt rigtigt, men også noget, som er blevet placeret i en blind vinkel i den store danske historiefortælling, fordi det netop skete efter demokratiske afstemninger og fordi det primært var dansktalende og dansksindede, der endte med at blive en del af Riget i sommeren 1920. Historien har efterfølgende netop været at danskerne kom hjem igen. Men ret beset havde de aldrig været hjemme. De havde drømt om at Danmark blev deres hjem.

Fortællingen har naturligvis fået kraft og energi fra den kendsgerning, at de nye sønderjyder – de tidligere dansksindede nordslesvigere – smeltede sammen med den danske befolkning. I det lys er Genforeningen det måske vigtigste øjeblik i nyere dansk historie: Det er skabelsen af det moderne Danmark og nationalstaten Danmark, hvor "stort set alle danskere boede, og hvor der stort set kun boede danske", som Hans Schultz Hansen så flot og præcist formulerer det. Han tillader sig dog også i en meget flot perspektivering at spørge om der hér i 100-året skal være plads til en ny grundfortælling, der netop fokuserer på Slesvigs deling og på, hvordan denne deling skabte to "periferier til hver sin nationalstat". Det er et fokus, der i Genforeningsåret vil gøre den gængse fortælling, det store danske narrativ, til én mulighed af flere.

Det giver stof til eftertanke, fordi det netop nuancerer den store fortælling, der imidlertid stadig både kan have vitalitet og give mening i forhold til det at føle sig dansk. Vil man forstå, hvordan det hele hænger sammen – og hvorfor det formentlig er på sin plads og også bør være helt i orden at røkke lidt ved grundhistorien – kan man med fordel læse Hans Schultz Hansens ret imponerende tour de force udi Genforeningen – før, under og efter 1920.

Simon Kratholm Ankjærgaard

Hansen, Hans Schultz: Genforeningens arkitekt. H. P. Hanssens 1914-1936.

Historisk Samfund for Sønderjylland og Sprogforeningen. Skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland nr. 118, 2020. 335 sider.

Dette er andet bind af biografien om H.P. Hanssen, skrevet af historikeren dr. phil. Hans Schultz Hansen. Det følger i fodsporene på første bind (udgivet 2018), dvs. det er et velskrevet, vellustreret og velstruktureret værk, som nu er ledsaget af det register for begge bind, som anmelderen savnede ved første bind. Igen er dispositionen overordnet kronologisk med tematiske hovedafsnit. Men her i dette bind bevirker det mere udpræget, at der enten kommer nogle gentagelser ind eller henvisning til at temaet tages op senere, hvor emnet så behandles i større sammenhæng. Det skal forfatteren ikke klandres for – det er et valg, som er hans lod og pligt. Af-handlingen er fortsat læseværdig.

Dispositionen er i fire hoveddele: Mindretalsleder i verdenskrigens jerngreb 1914-1918; Forkæmper for en moderat grænsepolitik 1918-1920; Grænsens vogter 1920-1933 og Frontfigur i kampen mod grænseflytning og nazisme 1933-1936. De to midterste er klart de største med hhv. fem og fire underafsnit, hvor der kun er ét afsnit i første og sidste del. Afhandlingen afrundes med en længere konklusion.

Dispositionen er helt i tråd med H.P. Hanssens virke. Under Første Verdenskrig søgte han at afbøde virkningerne for de danske sønderjyder, der var indkaldt til tysk krigstjeneste og deres familier. Dermed fortsatte han i sporene fra tidligere, hvor han hjalp individuelt samtidig med, at han var valgt som sønderjydernes repræsentant i den præjisiske Landdag og i Rigsdagen i Berlin. Da krigen nærmede sig sin afslutning i 1918, greb han straks muligheden for at rejse spørgsmålet om en folkeafstemning med henblik på en mulig genforening. Meget sigende er hans postkort til historikeren Aage Friis i København, sendt fra Berlin den 5. oktober: 'Det omtalte værk er nu at få, da antikvarhandleren rømmer sit Lager. Men sig til bibliotekets bestyrelse, at der må handles hurtigt, ellers forspildes chancen, som ikke vender til-